

Nr 16

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motion
om valbarhet till kyrkvärdsuppsdrag.*

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 75 i andra kammaren av herr *Andersson* i Storfors hemställes, att 54 § första stycket lagen om församlingsstyrelse måtte erhålla följande ändrade lydelse: »Kyrkvårdar väljas av kyrkorådet bland ledamöterna och suppleanterna i kyrkorådet eller, om så befinnes lämpligt, annan särskilt lämpad person. Valet avser samma tidsperiod som för kyrkoråd.»

Beträffande motiveringen får utskottet, i den mån redogörelse icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Gällande rätt. I 54 § första stycket lagen om församlingsstyrelse stadgas, att »kyrkvårdar väljas av kyrkorådet bland ledamöterna och suppleanterna i rådet för den tid de blivit valda till ledamöter eller suppleanter».

Om kyrkorådets sammansättning stadgas i 44 § nämnda lag. Kyrkoherden är självskriven ledamot. Övriga ledamöter jämte suppleanter för dem väljes av kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finns, av kyrkostämman till det antal, som bestämmes av fullmäktige eller stämman. Antalet ledamöter, kyrkoherden inräknad, må emellertid ej underskrida fem. Mandatperioden är enligt 46 § fyra år.

Kyrkvårdarnas antal är icke bestämt i lag. Om deras uppgifter finns endast enstaka författningsbestämmelser. Enligt vissa stadganden i kyrkolagen har de bl. a. skyldighet att på altaret framsätta vin och oblater vid nattvardsgång samt att närvara vid biskopsvisitation och kyrkoherdeinstallation. Genom KK 11/12 1942 angående vården av vissa kyrkliga inventarier har de vidare ålagts att jämte kyrkoherden löpande tillse, att kyrkans kulturhistoriskt värdefulla inventarier väl vårdas.

Historik. Kyrkvärdsinstitutionen har mycket gamla anor, medan kyrkorådet är en relativt sen företeelse i den kyrkliga självstyrelsens historia. Under medeltiden förvaltades sålunda kyrkans medel av de två kyrkvårdarna och prästen, vilka årligen avgav redovisning för sin förvaltning inför sockenstämman. Kring mitten av 1600-talet började kyrkoråd, vari kyrkvårdarna ingick, att växa fram. Rättslig reglering erhöll kyrkorådet först genom 1817 års förordning angående sockenstämmor och kyrkoråd. Någon närmare redogörelse härför torde icke här behöva lämnas liksom icke

heller för den omorganisation av sockenförvaltningen, som genomfördes med 1843 års förordningar om sockenstämmor i riket, om kyrkoråd och om sockennämnder å landet. Det är tillfyllest att anteckna, att kyrkvärdarna förblev självskrivna ledamöter av kyrkorådet. Denna ställning behöll de även enligt 1862 års förordning om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, 23 §. Bestämmelser om val av kyrkvärdar upptogs icke förrän år 1895, då det i nämnda paragraf tillades, att »kyrkvärdar väljas för en tid av fyra år». Samtidigt infördes suppleanter för kyrkorådets ledamöter.

Kyrkvärdarnas ställning i förhållande till kyrkorådet undergick en viktig förändring genom en lagändring år 1918. I den stora rösträttspropositionen till den urtima riksdagen nämnda år (nr 34) föreslogs bl. a. den ändringen i kyrkostämmoförordningen, att kyrkvärdarnas självskrivna ledamotskap i kyrkorådet skulle upphöra. Om kyrkvärdar skulle därefter endast stadgas, att de skulle »väljas å kyrkostämma för en tid av fyra år». Några särskilda motiv utvecklades icke härför. Sedan i en motion påpekats, att utanför kyrkorådet stående kyrkvärdar kunde orsaka oklarhet rörande ansvarigheten för vården av kyrkans egendom, företogs på förslag av tredje särskilda utskottet (utl. nr 1) den ändringen i förhållande till propositionen, att kyrkvärdar skulle »väljas av kyrkorådet bland dess ledamöter för en tid av två år». För valperiodens minskning från fyra till två år anfördes icke någon särskild motivering.

Den nämnda lagändringen år 1918 innebar sålunda, att kyrkvärdarna från att tidigare alltid ha valts särskilt av församlingen och tagit plats i kyrkorådet som självskrivna ledamöter, därefter kom att väljas av och inom det av församlingen valda kyrkorådet.

I 1930 års lag om församlingsstyrelse upptogs det här berörda stadgandet som 53 § första stycket med den ändringen, att kyrkvärdar skulle »väljas av kyrkorådet bland dess ledamöter för den tid de blivit invalda i rådet» och sålunda icke längre för viss bestämd tid. I denna riktning hade redan de sakkunniga uttalat sig, vilka i slutet av år 1922 framlade betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m. (SOU 1923: 4, sid. 228). Det framhölls där, att 23 § kyrkostämmoförordningen skulle kunna tolkas så, att en kyrkorådsledamot kunde komma att fungera som kyrkvärd även efter det att han upphört att vara ledamot av rådet. Olämpligheten därav låg enligt de sakkunniga i öppen dag, då kyrkorådet var ansvarigt för den egendom, som kyrkvärdarna hade under sin uppsikt.

Till den nu gällande 1961 års lag om församlingsstyrelse överfördes det ifrågavarande stadgandet som 54 § första stycket med den ändringen, att kyrkvärd även skulle kunna väljas bland suppleanterna i kyrkorådet. Förslag därom hade framförts av församlingsstyrelsekommittén i dess till grund för den nya lagstiftningen liggande betänkande (SOU 1957: 15, sid. 310). Kommittén uttalade, att gällande bestämmelse syntes i vissa fall vara alltför snäv. Av praktiska skäl kunde det befinnas lämpligt att till kyrk-

värd utse annan än ledamot av kyrkorådet. Det kunde även stundom vara förenat med svårigheter att bland ledamöterna finna personer, som var villiga att åtaga sig uppdrag som kyrkvårdar. Med hänsyn till de uppgifter, som åvilade kyrkvårdarna, borde dessa dock enligt kommitténs mening ha anknytning till kyrkorådet. Kommittén ansåg sig därför icke böra föreslå någon väsentlig utvidgning av den krets, inom vilken kyrkvårdarna måste utses, utan förordade endast den nämnda jämkningen, att även kyrkorådssuppleanter skulle kunna ifrågakomma. Kommittén uttalade slutligen, att det även utan stadgande därom var självklart, att kyrkoherden eller annan inom församlingen tjänstgörande präst icke kunde utses till kyrkvärd med hänsyn till uppdragets karaktär av lekmanuppdrag.

I den proposition till 1961 års riksdag (nr 70), varigenom förslag till lag om församlingsstyrelse framlades, uttalade departementschefen om kyrkvårdar endast, att sådana uppenbarligen skall väljas bara i de fall praktiskt behov därav föreligger, dvs. i allmänhet då kyrkorådet har att taga vård om en kyrka. Konstitutionsutskottet uttalade sig i sitt utlåtande (nr 16) ej om kyrkvärdsinstitutionen.

Motionen. Till stöd för sin hemställan anför motionären, att det ofta har visat sig svårt att inom ett kyrkoråd, inberäknat suppleanterna, få två eller tre personer att åtaga sig uppdrag som kyrkvårdar. Betydligt lättare är det enligt motionären att få andra kyrkobesökare och intresserade församlingssbor till detta uppdrag.

Utskottet. Av redogörelsen ovan har framgått, att ett samband alltid har förelegat mellan kyrkvärds- och kyrkorådsinstitutionerna. Intill år 1918 var kyrkvårdarna självskrivna ledamöter av kyrkorådet. Därefter har de valts av och inom kyrkorådet, varvid före den nu gällande församlingsstyrelselagens tillkomst år 1961 endast ledamöterna i kyrkorådet kunde ifrågakomma, medan numera även suppleanterna är valbara. Sistnämnda utvidgning av den valbara personkretsen motiverades med att den snäva begränsningen till endast kyrkorådets ledamöter kunde vålla praktiska svårigheter. Med hänsyn till de uppgifter, som åvilas kyrkvårdarna, ansågs det emellertid, att dessa alltjämt borde ha anknytning till kyrkorådet. Möjligheten att utsträcka valbarheten ytterligare avvisades därför.

Förevarande motion åsyftar, att även personer utanför kyrkorådets krets skall kunna väljas till kyrkvårdar. Till stöd härför åberopas samma skäl, som år 1961 anfördes för den då genomförda utvidgningen av den valbara personkretsen.

Utskottet har icke funnit sådana omständigheter nu ha tillkommit, som bör föranleda ett annat ställningstagande än vid gällande lagstiftnings tillkomst. Utskottet får därför hemställa,

att motionen II: 75 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 mars 1965

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Sveningsson, Erik Olsson, Carl Albert Anderson, Dahlberg och fröken Stenberg; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Andersson i Billingsfors, Johansson i Dockered, Zetterberg, Keijer och Gustafsson i Stenkyrka.